

stond dan ook al voor allerlei doeleinden, wijnpersen, oliepersen en andere bedrijven, vóór de vervaardiging van prenten en boeken hare diensten begon te eischen.

De wals, de plaatdrukpers was eveneens reeds eeuwen lang vóór dat de eerste gravure gedrukt werd een instrument in handen van den metaalbewerker.

En hoe staat 't nu met het papier?

Wel, de Chineezers hadden natuurlijk al papier, lang vóór onze geschiedenis; wat hadden de Chineezers toen al niet? Een Arabier Josef Amru zou het dan omstreeks 700 geschikt gemaakt hebben om op te schrijven, gelijmd dus, en zoo moet het dan in de 11e eeuw naar Italië zijn gekomen.

In de 13e eeuw werd het reeds regelmatig uitlommen vervaardigd, doch het bleef duur en tot enkele streken der aarde beperkt, zoodat in de dagen toen Koster en Gutenberg boeken gingen drukken, de blokdruk zich nog handhaafde, omdat de zorgvuldig op maat gesneden velletjes aan den eigenaar der blokken gelegenheid gaven zoo goedkoop mogelijk dat drukwerk, de blokdrukken te vervaardigen.

En vóór de uitvinding der boekdrukkunst,

de kunst om losse gegoten letters samen te stellen tot eene bladzijde druks, was de blokdruk de eenige wijze van vermenigvuldiging der van korten tekst voorziene voorstellingen in het houtblok gesneden, en was dus de vraag naar papier behalve voor schrijven bestemd, nog betrekkelijk gering.

Het geschikt maken van papier om er op te kunnen schrijven, zonder dat de inkt vloeit is wel een zeer merkwaardige vinding, en de bereiding van olieachtige drukinkt en de wijze om daarmee op vochtig papier te drukken zonder dat de scherpe contouren van het afgedrukte als olie-vlek zouden uitvloeien niet minder.

Zoo hangt de geheele ontwikkelings-geschiedenis van elk belangrijk bedrijf aan elkaar van talloze kleinigheden, uitvindingen waaraan geen uitvindersnaam is verbonden, een celsgewijze opbouw van een lichaam,

dat geleidelijk vorm gaat aannemen, totdat ten slotte bijvoorbeeld de boekdrukkunst er is als bedrijf waarvan de herkomst eigenlijk niet meer precies is na te gaan.

Het gaat dus niet aan om de uitvinding der boekdrukkunst te beschouwen als een

resistere sapientie et spiritui sancto qui loquebatur in eo. Tunc introduxerunt duos falsos testes qui testificarent eum dixisse blasphemiam in deum. et in moysen. et commoverunt plebem et seniores et scribas. et adduxerunt eum secum ad concilium. Et surrexerunt duo falsi testes. et dixerunt. Homo iste non cessat loqui aduersus sanctum locum. et moysen. q. d. Detrahit templo et legem. Audiuimus eum dicentem. quoniam ihesus nazareus destruet istum locum. et mutabit traditiones: quas tradidit nobis moyses. Et oes qui intuebantur eum sedentem in concilio videbant faciem eius tamquam faciem angeli: et dixit ad eum princeps sacerdotum. Nunquid hec ita se habet? Tunc aggressus est beatus stephanus facere grandem sermonem. Et quia arguebatur de blasphemiam in deum et in moysen. iam permittit in principio sermonis commendationem dei dicens. deum qui locutus est patribus et prophetis esse deum maiestatis et glorie. et statim ascendit ad commendationem moysi. inchoans ab altiori. scilicet a commendatione patrum. a quibus descendit moyses: et inchoat ita. Abrahā quādo egressus de chalda. venit in mesopotamiā. et inde in charram: et inde in iudā.

De sermone eiusdem.

Uri inquit patres et fratres audite. Deus glorie apparuit patri nostro abrahe cum eum in mesopotamia. priusquam moraretur in charram. et dixit ad illum. Eri de terra tua. et de cognatione tua. et tertium additur in genesi scilicet de domo patris tui. Sed a stephano pretermittitur: qui sciens illud loquebatur. id est historiā breviter tangit vel transit. quasi notā. Sed videtur obloqui libro geneleos. ubi videtur contineri. quod post mortem patris. scilicet thare dictum fuerit abrahe. de quo constat. quia mortuus est in charram. Ubi et filius eius cum